

Zaļā istaba

Trešdien, 2016. gada 30. novembrī

Apzināties un nosaukt vārdā

Ģirta Ģertsona foto

"Vāciet baterijas un makulatūru! Un tukšās pudeles!" vēsti uzraksts uz plakāta, kuru darina 4. klases meitenes Amanda Lazdupa, Alise Kuduma un Renāte Bērtule. Ar skolēniem kopā – ekoskolas koordinatore Gunta Ziemele.

●●● Nora Driķe

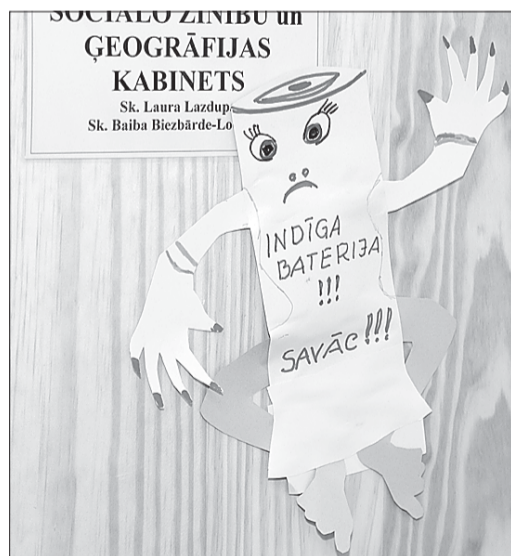
Kalētu pamatskola pēc zaļiem principiem darbojusies vienmēr – uzskata ekoskolas programmas koordinatore, skolotāja Gunta Ziemele. Tāpēc nemaz nav tik vienkārši atbildēt uz jautājumu, ko ekoskolas statuss dod skolai, bērniem?

Astoņas tēmas no dzīves

"Galvenais jau ir apzināties, cik tas mūsdienās ir svarīgi, un turpināt to darīt. Tā darbojušies esam vienmēr. Galvenais – jāapzinās un jānosauc lietas īstajā vārdā," atzīst G. Ziemele. Ekoskolas zaļais karogs Kalētiem piešķirts jau sesto reizi. Pirmajā gadā bija tikai ekoskolas sertifikāts. Karogs ir kā balva, kas jāizcīnā katru gadu no jauna. Ja grib saglabāt skolas statusu un godu, uz lauriem dusēt nekādi nesanāk.

Lai skola varētu saukties par

ekoskolu, tās darbībā jāievieš astoņas tēmas: atkritumi, enerģija, ūdens, transports, veselīgs dzīvesveids, skolas vide un apkārtnē, mežs un klimata pārmaiņas. Kā to dara? Pirmkārt, ik gadu Kalētu skola pievēršas vienai tēmai, kas tad visiem ir kopīga no septembra līdz jūnijam. Piemēram, pagājušajā gadā šī tēma bija veselīgs dzīvesveids. Šajā mācību gadā – skolas vide un apkārtnē. Otrkārt, katrai klasei ik mācību gadu ir sava tēma. Tās nemainās. Katru gadu ceturtajai klasei ir viena un tā pati tēma. "Līdz ar to, kad bērni pabeidz skolu, viņi visām tēmām ir izgājuši cauri," stāsta skolotāja. "Labais ir tas, ka tēmām nav rāmju – var izvēlēties, kādu gribas, un darīt, kā gribas." Skolas direktore Inese

Vairākās vietās skolā uz sienām vai uz klašu durvīm redzams "indīgās baterijas" attēls – mudinājums kaitīgos atkritumus savākt.

Kuduma arī uzsver, ka ekoskolas darbībā ir jāiesaista visa skola. Ne vien bērni no mazākā līdz lielākajam, bet arī skolotāji un skolas tehniskie darbinieki.

G. Ziemele stāsta, ka lauku cilvēkam tas ir pats par sevi saprotams, ka atkritumi ir jākompostē, jāšķiro. "Kas dedzina, tas sakurina plītiņā, žagarus neviens gruzkastē nemetīs. Bet ir jau sabiedrībā arī tendences, ka

UZZIŅAI

Ekoskolu programma

● Viens no populārākajiem vides izglītības modeļiem pasaulē. Tās pamatā ir vides pārvaldes sistēmas izveide skolā, saistot to ar mācību procesu un veicinot izpratni par vidi un tās vērtībām.

● Zaļais karogs ir starptautisks apliecinājums zaļai domāšanai, uz vienu mācību gadu piešķirta balva par sekmīgu līdzdalību programmā.

● Latvijā šajā mācību gadā ir 218 ekoskolu.

Avots: *Vides izglītības fonds, D. Trukšāns.*

nedara visu, kā vajag. Tāpēc ekoskolu programmā ir uzdevums, ka jāizglīto arī sabiedrība. Jāaicina ekoloģiski un zaļi uzvesties. Veidojam plakātus, izliekam māju kāpņutelpās, aicinām vākt nolietotās elektropreces. Un bērniem ir azarts, vāc tukšās baterijas, iet pie kaimiņiem un radiem – arī tā notiek apkārtnes sabiedrības izglītošana."

Ne nauda, bet lepnums

"Mēs esam izglābuši daudz koku. Gaisu nebojājam. Pudeles nededzinām. Es iesaku visiem tā darīt, lai nav piemēlots gaiss. Silti saģērbjamies un ejam laukā, vācam lapas. Ja kāds gruzis pagādās, savākam. Skatāmies, vai baterijas nemētā apkārt," – tā par darīto stāsta 4. klases skolniece Jānis Roberts Matevičs. Viņa klase pagājušajā gadā bijusi skolas zaļākā klase, jo savākusi visvairāk atkritumu – gan tukšās pudeles, gan baterijas, gan makulatūru. Bērni cits caur citu sauc, ka salasījuši vairāk nekā 500 dažādu plastmasas pudeļu. Likuši maisos, nesuši skolotājiem. Kur ņemušī? "Atradām. Dzērām daudz," viņi stāsta. Visvairāk savākuši kokakolas taru. Zaļākā klase – tas tāds nosacīts goda nosaukums. Zaļākā klase izpelnās godu braukt ekskursijā uz "Zaļās jostas" bateriju vākšanas konkursa noslēguma pasākumu. Pagājušpavasār gan tas nesanācis, jo "transports sagāja grīstē" – neslēpj skolotāja G. Ziemele.

Bet tukšās pudeles bērni nav samīcījuši, un tās nenokļuva atkritumu konteineros. "Entuziasms bija milzīgs, nez, kā tika ar tiem maisiem autobusā iekšā," G. Ziemele atceras pagājušā mācību gada vācēju darbu un turpina: "Dodam atkritumiem otro dzīvi. Nogriežam pudelei abus galus un iznāk caurulīte. To uzliek kociņam, lai peles neapgrauž mizu. Kad koks paaugas, cauruli var mest atkritumos – mizai paliekot cietai, pelītes stumbru vairs neaiztiek."

Savā zemē skolotāja atvēlējusi vienu gabalu koku stādīšanai, ko dara kopā ar bērniem. Priedes un bērzi iestādīti jau pirms desmit gadiem. Tas – lai bērniem veidojas priekšstats, kā koki aug. "Kopjam jaunaudzīti. Tad viņi sāk saprast, kā mežs veidojas," stāsta G. Ziemele.

Lai gan tagad arī daudzi mūsdienīgu lauku bērni īsti neprotot turēt rokās grābekli, jo ir ģimenes, kurās tāda darbarīka nav, jo nav pat ģimenes dārziņa, tomēr dzīvesveids joprojām ir cieši savijies ar dabas uztveri. Tāpēc arī ir pavisam vienkārši sakopt skolas apkārtni rudenos un pavasaros, grābt nobirušās lapas, savākt izmētātos atkritumus, iesaistot šajos darbos bērnus un cenšoties ievērot brīvprātības principu. Arī skolas darbiniekiem tas šķiet pavisam dabiski. Bet savāktās lapas, starp citu, skolotāja Ziemele kompostē, lai pēc tam liktu dobēs. I. Kuduma: "Ārzmēs jau tas tā nenotiek. Reiz aizbraucām uz

Norvēģiju, tur mums rādīja, ka viņiem ir tāds projekts, mācīja mums, kā ar baltiem cimdiem pacelt papīrišus."

G. Ziemele: "Bet mums tas ir pats par sevi saprotams process. Tā ir jādzīvo, un viss. To vienkārši neviens neiedomājās vārdā nosaukt."

Pirms pāris gadiem ar vecāku un pašvaldības atbalstu sakopts vecais skolas ābeļdārzs. Tas bija liels darbs. "Apkārtējās sabiedrības iesaistīšanā, domāju, mums vēl ir iespēja augt," spriež direktore. Bet uz jautājumu, kādi ir ekoskolas ieguvumi, I. Kuduma atbild: "Materiāla labuma nav nekāda." Visu, kas saistās ar vides izglītību, varētu darīt arī bez statusa. Turklāt arī vispārējā mācību programmā tiek pievērsta liela uzmanība gan veselīga dzīvesveida popularizēšanai, gan energotaupībai, gan citām vides lietām. Un tomēr skola gadu no gadu tiecas, lai karogs tiktu piešķirts atkal, un to arī saņem. Sarežģītākais esot atskaišu sistēma.

Mēs visi topam zaļi

"Nu, ir lepnums tomēr, ka mēs esam nākotnes cilvēki," teic G. Ziemele. "Arī bērni jūtas lepnī, ka ir īpaša skola." I. Kuduma piebilst: "Citi, kas atbrauc, pamana karogu, atzīmē to kā plusu."

Programmas koordinatore arī novērojusi, ka ekoskolas principu ievērošana gadu pēc gada pozitīvi ietekmē gan skolēnu, gan viņu vecāku, gan vietējās sabiedrības attieksmi pret vidi. G. Ziemele: "Pirms gadiem sešiem septiņiem, kad pavasari kusa sniegs, baloja maisiņi skolas apkārtnē, bet tagad tiešam var redzēt, ka tos vairs neizmēta. Agrāk noteikti to bija vairāk. Un kaut vai attieksme pret veselīgo pārtiku. Diezgan bieži man gadījies dzirdēt, ka bērniņi stāsta, kā ar mammu veikalā bijuši, mammai teikuši – tur tam produktam sliktās E vielas klāt, tādus labāk nepirksim. Tātad interesējas par to. Ekoskolas darbībā jāiesaistās visiem – katrs skolotājs man arī atsūta ziņas, ja mācību stundās ir apskatītas šīs lietas. Šī apkārtnīte – mēs visi topam zaļi."

Ekoskolu programmas Latvijas koordinators Daniels Trukšāns uzskata – aizrauj vēlme darboties vides labā. "Tas ir liels brīvprātīgs darbs. Labie darbi arī motivē. Sākumā tas šķiet kaut kas ļoti liels un grūts, bet ar laiku kļūst par skolas dzīvesveidu." Viņš norāda, ka iesaistīšanās programmā sniedz iespēju pieredzes apmaiņai, ienes svaigas metodes ikdienas rutīnā, dažkārt ir arī iespēja gūt materiālu atbalstu, piedaloties kaut vai simbolisku grantu konkursos, kurus izsludina ekoskolu saziņas tīklos. Katru gadu ekoskolu pulkam Latvijā pievienojas 20 – 30 skolu, šogad – ap 40. Reti kāda skola no programmas izstājas – ja vien mācību iestāde turpina pastāvēt, saglabājas arī tās ekoskolas statuss.▶

Nav interneta – ņem puķupodu

●●● Dina Belta

Liela daļa skolēnu aizvien vairāk attālinās no norisēm dabā un vidē. Tāpēc arī viņiem aizvien grūtāk ir mācīties dabaszinības. Meklējot iemeslus, kāpēc tā ir, un domājot, kā šo problēmu risināt, nonākam līdz plašākiem sabiedriskiem un vispārcilvēciskiem jautājumiem, kas ir tās pamatā.

Par daudz displeju

"Nav viegli." To, runājot par dabaszinību mācīšanu pamatskolas klasēs, atzīst Liepājas Centra sākumskolas dabaszinību skolotāja Indra Bite. Viņa ir arī dabaszinību metodiskās apvienības vadītāja pilsētā. Turklāt ar katru gadu tas kļūst aizvien sarežģītāk.

Stundās nav iespējams iztikt bez teorētiskās daļas – kas jāizlasa, tas jāizlasa, jēdzieni jāmacās, pieraksti jāveido. Taču I. Bite cenšas mācīšanās procesu, cik iespējams, saistīt tieši ar dabu un vidi. Mājasdarbs, piemēram, var būt fotografēt noteiktas dabas norises, tādā veidā mācoties saskatīt to, kas ir apkārt.

Piemēram, dažāda veida mākoņus I. Bite skolēni fotografē, kad macās par ūdens aprites ciklu dabā. "Ir bērni, kam tas patīk, un ir bērni, kuriem tas šķiet diezgan sarežģīti..." Kāds tam ir iemesls? Skolotāja uzskata – tās lielā mērā varētu būt 21. gadsimta tehnoloģijas, kas piesaista bērnus pie dažādiem displejiem, tā samazinot skatīšanos uz apkārtni pasauli. Daudzi arī sakās esam tik stipri noslogoti ārpuskolas nodarbībās, ka šādiem pētījumiem neatliekot laika. Un, lai arī laiks paiet, piemēram, sportojot brīvā dabā, mākoņus paraudzīties tomēr kaut kā nesānāk.

"Turklāt mūsdienās, manuprāt, ģimenes ļoti maz iziet dabā. Aizņemtie, ātrais dzīves ritms neļauj to baudīt," I. Bite zina, ka daudzi vecāki mājās pārnāk tikai tumsā, bet bērni tikmēr dzīvo savā vaļā, un tad dabas pētīšana bieži vien nemaz nav priatā.

Dažādu informācijas tehnoloģiju ierīcēs ļaudis bieži ievieto interesantas dabas norišu fotogrāfijas – šogad vien arī Liepājas pusē redzēts ūdensstabs, tesmeņveidīgie mākoņi, pamatīgs bēgums, kas atsedza jūras krastu. Tas varētu ieinteresēt arī skolēnus un mudināt viņus pavērties ārā, taču visbiežāk šādi ieraksti nenonāk bērnu un jauniešu ievēribas lokā. "Šajā vecumā ir citas prioritātes."

Mācībām par vidi ir jābūt pēc iespējas praktiskām

Egona Zivertā foto

Kad bērni brauc uz ārzemēm, skolotāja Indra Bite palīdz dabaszinību kabineta vajadzībām atvest kaut ko no dabas – smilšu saujiņu, akmeni, gliemežvāku. Tā pamazām veidojas kolekcija, un arī tā ļauj risināt sarunas par dabu un vidi.

logiju ierīcēs ļaudis bieži ievieto interesantas dabas norišu fotogrāfijas – šogad vien arī Liepājas pusē redzēts ūdensstabs, tesmeņveidīgie mākoņi, pamatīgs bēgums, kas atsedza jūras krastu. Tas varētu ieinteresēt arī skolēnus un mudināt viņus pavērties ārā, taču visbiežāk šādi ieraksti nenonāk bērnu un jauniešu ievēribas lokā. "Šajā vecumā ir citas prioritātes."

Paskatīties pa logu

Ari vecāki savureiz drusciņ radot pretestību. "Ja es ko tādu

uzdodu mājās, tad daļa vecāku nez kāpēc uzskata, ka tas ir mājasdarbs viņiem, nevis bērniem," skolotāja pasmaida. "Un grib tik perfekti visu uztaisīt, lai būtu desmitnieks. Bet man to nevajag! Ja arī kaut kas mājasdarbā nav sanācis, tad tomēr bērns ir mēģinājis un darījis, un pēc tam viņš paskaidro, kāpēc nav sanācis. Tas ir daudz svarīgāk. Un tad es reizēm dienasgrāmatā rakstu – vecākiem 10, bet bērnam būs jāpilda vēleiz," I. Bite iesmejas. Bērniem vajag palīdzību, nevis lai

kāds dara viņu vietā.

Ja stundas laikā skolotāja ierauga pa logu kaut ko no dabas pētīšanas viedokļa interesantu, viņa pārtrauc mācīšanos, lai bērniem to parādītu. Bieži vien tieši šādi it kā sūkumi raisa sarunas, kuru laikā skolēniem ir iespēja uzdot jautājumus un skolotāji var izskaidrot lietas, kas bērniem nav saprotamas. Un tā raisīt interesi.

Piemēram, kopīgi ejot Lāčplēša dienas lāpu gājienā, skolotāja savas audzināmās klases skolēniem pie reizes izstāstījusi arī

par to, kāpēc uguns deg, kā lāpa darbojas, kāpēc bambuss neaizdegas.

Pirmoreiz ierauga cieti

Kad jāmacās par debespusēm, skolotāja izved bērnus skolas sporta laukumā – tad interese un līdz ar to sapratne par kompas adatas griešanos uzreiz esot lielāka. Tāpēc viens no viņas ieteikumiem labākai dabas un vides zinību apguvei ir tieši tāds – cik vien iespējams, iet dabā, darboties praktiski, veikt laboratorijas darbus.

Praktisko darbu laikā bieži vien atklājas patiešām pārsteidzošas lietas, kas attiecas drīzāk uz cilvēka dabu, nevis uz apkārtni vidi un tās likumsakarībām. "Gatavojam viendabīgu un nevienmērīgu maisījumu, lietojam vienkāršas vielas – kartupeļu cieti, ūdeni, eļļu. Un tad izrādās, ka daudzi bērni tādu vielu kā ciete ierauga pirmoreiz. Kā tā kraukšķ, kā reaģē ar citām vielām un kāpēc tas tā notiek. Un bērnam kļūst interesanti!"

Interesi, protams, var veicināt arī ar informācijas tehnoloģiju izmantošanu. Tā, piemēram, var parādīt planētu kustību un citas Visuma norises. Taču tad, kad ceturrtās klases skolēniem bija jāmacās par dažādu veidu augsni un iezīem un pazuda internets, skolotājai nācās iztikt bez ieplanotā videomateriāla par tiem. "Ņemu puķupodu, bērni arī zemi, un skatījamies, kas tad tajā augsnē ir! Garajā starpbrīdī gājām ārā un meklējam, kādus iezus varam ieraudzīt."

Bet var arī iziet Jūrmalas parkā, sarīkot orientēšanos starp dažādām darba stacijām un tā uzzināt kaut ko jaunu par dabu un vidi tepat Liepājā. "Skatieties, špikeri ir apkārt!" skolotāja stāsta, kā ieteikusi bērniem risinājumus veiksmīgākai uzdevumu izpildīšanai. "Un nu vismaz lapegli viņi pazīst," viņa ir gandarīta.

Labam skolotājam nekas cits neatliek, kā šādi ģenerēt idejas. >>

"Zinis" māca par vidi

Nevalstiskā organizācija "Liepājas novada fonds" ik gadu rīko projektu konkursu jauniešiem "Zinis". Tā mērķis ir aicināt jauniešus izstrādāt uz ilgtspējīgu attīstību un vides aizsardzību vērstus projektus, kurus pēc tam iespējams praktiski pielietot.

Šogad konkursam iesniegti septiņi pieteikumi, kuru daudzveidība parāda jauniešu interesi par ilgtspējīgu attīstību un radošu pieeju problēmu risināšanai – informē "Liepājas novada fonda" vadītāja Aiga Jaunskalže.

Fonda sadarbības partneri ir SIA "Eko Kurzeme", "Liepājas RAS", Liepājas domes Vides, veselības un sabiedrības līdzdalības daļa, LTRK Dienvidkurzemes nodaļa un biedrība "Skejceļš". Šī sadarbība ļaus atbalstīt sešus jauniešu projektus. Katra granta maksimālā summa – 90 eiro.

Ši ir jau trešā "Ziņa" reize. Iepriekš atbalstu guvušas vides izglītības spēles "Atrodī mežu Liepājas pilsētā" un "Ekoloģiskais Twisteris" – attiecīgi Raiņa Liepājas 6. vidusskolas un J. Čakstes Liepājas 10. vidusskolas skolēnu darbi. Vēl gadu iepriekš līdzfinansējumu projekta īstenošanai ieguva 6. vidusskolas audzēkņi, kuri pašu spēkiem uzbūvēja saules paneli, un DALP 5. vidusskolas skolniece, kura izstrādāja izzinošu spēli "Bīstamie atkritumi – ko ar tiem iesākt?".

Ruslana Šulgas foto

Liepājas 6. vidusskola vienu dienu izvēlējās visām klasēm stundas sarīkot Jūrmalas parkā. Tur notika ierastās mācību stundas, bet matemātikas, latviešu valodas un citu priekšmetu uzdevumos par palīglīdzekļiem noderēja turpat dabā atrodamie akmeņi, lapas un pat putnu balsis.

Egona Ziverta foto

Skolēni ar spēles palīdzību mācās atšķirt bīstamos atkritumus no citiem. Spēle tapusi projektu konkursa "Zinis" laikā.

<< Un secināt, ka bērniem patīk pētīt, un vēlēties, kaut viņi to vairāk darītu kopā ar savām ģimenēm. "Vienkārši iziet laukā. Uzsnieg skaists sniegs. Nu ejam skatīties!"

Veicina domāšanu

Mācoties dabaszinības, cilvēks mācās saprast, kas no kā rodas un izriet. Izrādās, dabaszinību mācīšana un mācīšanas daudzējādā ziņā ir saistīta arī ar citām dzīves un pasaules uztveršanas spējām. Mūsdienu skolēnam ne vienmēr ir pašsaprotami, ka, piemēram, krēsls ir taisīts no koka un ka šis koks ir kaut kur audzis, un ka pārtika nerodas veikalā vai noliktavā. Daudzējādā ziņā tas veicina domāšanu, loģiku, spēju spriest un secināt. Palīdz redzēt lietas attīstībā.

Galū galā arī literatūru skolā mācīties ir ļoti grūti, ja klasiķis aprakstījis dabas parādības vai norises, ko skolēns nekad dzīvē nav redzējis.

Mazliet vieglāk iet bērniem, kam ir lauki. "Viņi ir zinošāki," skolotāja piekrīt. "Piemēram, nupat runājām par kompostu, trūdvielām. Vienā klasē neviens bērns par šādu jēdzienu vispār neko nezina, bet

citā viens teica – jā, vecmāmiņa vāc lapas un taisa mēslojumu!"

Mikroskopu vajag visiem

Ko, pēc skolotājas domām, vajadzētu mainīt izglītības sistēmā, lai dabaszinības varētu mācīt un mācīties labāk? Iespējams, pietajā klasē varētu sākt ar kādu vieglāku pamatpriekšmetu, piemēram, ģeogrāfiju, tad turpināt ar bioloģiju, iet uz priekšu pa solītim. I. Bite pieļauj, ka šis mācību priekšmets, kas posmā no piektās līdz sestajai klasei aptver bioloģijas, ģeogrāfijas, ķīmijas un fizikas pamatu apguvi, varētu būt viens no vissarežģītākajiem, raugoties no skolotāja viedokļa. Bet arī skolēnam jau ne vienmēr tas ir viegli. Un bieži vien tas, ka nepadodas viegli, nemaz nav interesanti, bet tā viss kļūst vēl sarežģītāks.

"Aizvien vairāk tiek runāts, ka jaunieši neizvēlas studēt eksaktās zinības. Bet tajās praktiskā darbošanās ir svarīgāka nekā informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. Ja tās pašas dabaszinības sāksim tikai caur tām apgūt, kur tā prakse radīsies?" jautā skolotāja. "Vajag kaut vai iemācīties zāģi rokas noturēt un

un tās norisēm, ir bioloģija. Veids, kā mūs māca, varētu būt arī interesantāks un interaktīvāks. Mums diezgan daudz ir jāpieraksta klādē. Bet kopumā man nav īpašu problēmu ar to, kā mūs māca pašlaik. Interesanti ir laboratorijas darbi.

Sandija (14 gadu):

– Ar videomateriāliem, ar kaut ko, kas ir interesants, nevis ar mācību grāmatās ņemtām gudrībām. Es domāju, ka skolēnus dabas tēmas neinteresē, bet jāmacās ir. Man bioloģija neinteresē, jo man tā neko nedod. Labi, svarīgākais, ko vajadzētu zināt, ir indīgie augi.

Ieva (14 gadu):

– Izpētot dabu dzīvajā un tamlīdzīgi. Mācīties, kā katram vieglāk. Es domāju, ka skolēnus vajag vairāk iesaistīt dažādās aktivitātēs. Kā mums par dabu māca skolā? Nu, sūdzēties nevar. Mani

UZZIŅAI

● MK izdotie "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem" paredz: viens no mērķiem, kas jāsasniež, mācoties dabaszinības, ķīmiju, bioloģiju, fiziku, ģeogrāfiju, ir dabas vienotības izpratne.

● Starp vērtībām, par kurām izglītības procesā skolēniem veidojama izpratne un pozitīva attieksme, ir arī daba un vide ilgtspējīgā attīstībā. To savos "Metodiskajos ieteikumos audzināšanas darba pilnveidei vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs" norādījis Valsts izglītības satura centrs.

pagalu ar āmuru iedzīt. Lietas, kuras pats var ieraudzīt un sataustīt, lai labāk saprastu, pašam ir arī jāierauga un jāsausta. Informācijas tehnoloģijas te var palikt drusku malīnā."

I. Bite ir pārliecināta, ka izglītības programmā šim mācību priekšmetam ir jābūt, cik vien iespējams, bagātam ar praktisku darbošanos. Visām skolām vajadzētu būt nodrošinātām ne tikai ar mikroskopiem, bet arī citu aprīkojumu. Un nedrīkstētu būt tā, ka vielas izmantošanai stundā uz skolu jānes skolotājiem pašiem.▶

personīgi ar dabu saistītas tēmas pārāk neinteresē, bet gan jau ir citi, kam patīk.

Anrijs (15 gadu):

– Mūsu skolā par dabu māca daudz, un mani tas apmierina. Ja tēma ir interesanta, arī skolēniem tā interesē, bet galvenais ir, kā to māca. Mana bioloģijas skolotāja ir ļoti laba un interesanta.

Rūta (11 gadu):

– Es gribētu par dabu mācīties laukā, eksperimentēt. Vai skolēnus daba interesē? Man liekas, kādus 50 procentus skolēnu interesē, bet otru pusi ne. Es ļoti gribu mācīties par šo tēmu.

Elija (10 gadu):

– Es gribētu, lai vairāk māca par zvaigznājiem. Man patīk mācīties par dabu, bet vispār skolēnus tas neinteresē, viņi negrib dabeni.

EKSPERTS

Domāšana jāmaina plašā mērogā

Gatis Putenis,

biedrības "Bērnu vides skola" valdes loceklis

– "Bērnu vides skola" ir biedrība, tiešā veidā mēs bērns nemācām. Strādājam ar skolām, skolotājiem, īstenojot projektus, izdodam mācību materiālus. Piemēram, patlaban notiek starptautisks "Globe" projekts, kurā var darboties papildus mācībām, šobrīd tajā no visas Latvijas ir iesaistījušās vairāk nekā divdesmit skolu. Skolēni dabaszinību stundās un pēc stundām var veikt dažādus novērojumus, mērījumus dabā un citus darbus. Projekta laikā notikusi vasaras mācību ekspedīcija "Jaunie vides pētnieki" deva iespēju novērtēt vides daudzveidību, dzīvojot dabā.

Mēs iesaistām skolotājus, kuri pēc tam dažādās aktivitātēs iesaista skolēnus. Sadarbojamies ar partnerorganizācijām dažādās valstīs. Kopīgi radām jaunas idejas un stāstām par tām skolās. Tikko ir beidzies trīs gadus ilgušais projekts "Skola ilgtspējīgai sabiedrībai". Cits projekts ir "Iedvesmo skolēnus dabaszinātņiem", kurā skolotājiem tiek radīti dažādi metodiskie materiāli. Biedrība "Bērnu vides skola" ģenerē dažādas idejas, aprobe tās vispirms dažās skolās un pēc tam piedāvā plašākai sabiedrībai. Piedāvā pieredzi, idejas, kā mācīt citādi, padziļinātāk.

"Globe" projektā šobrīd no Liepājas puses ir iesaistījusies tikai Liepājas 2. vidusskola.

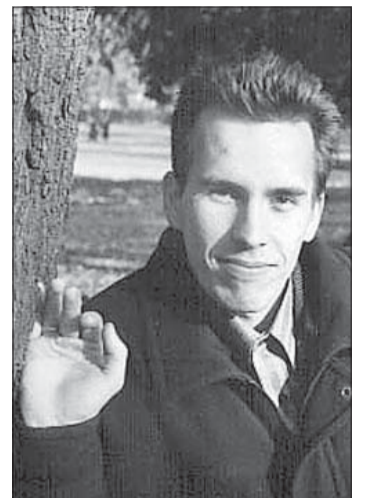
– Cik aktīvi skolotāji pieņem šos jūsu piedāvājumus?

– Mēs darbojamies jau gandrīz 20 gadu, un ir ļoti dažādi. Ir skolotāji, kas mūsu programmās piedalās gadu no gada. Tas ir atkarīgs no konkrētā skolotāja gatavības iesaistīties. Bet reizēm slodze ir tik liela, ka pedagogs to nemaz arī vairs nespēj... Aktīvie skolotāji kādā brīdī var arī sadegt.

– Skolotāji arī paši min to, ka trūkst resursu daudzveidīgai un padziļinātai darbībai.

– Ir ideja, ka daudzas lietas, īpaši dabaszinībās, vajadzētu mācīt ārpus klases telpām. Jautājums, kā tas notiek. Mums, piemēram, ir sadarbība ar Anglijas partneriem. Ja pie mums skolēni brauc rudens vai pavasara ekskursijās, tad viņiem ir mācību braucieni uz dabaszinību centriem, kur tiek piedāvātas programmas par mācītajām tēmām. Speciālisti dabā māca bērniem par ūdeņiem, augsniem, citām lietām.

Pagājušogad mēs īstenojām projektu sadarbībā ar Nacionālo botānisko dārzu, tas bija mēģinājums izstrādāt šādas programmas par dažādām tēmām, ko apgūt attiecīgo speciālistu vadībā. Bet Latvijā viena no lielākajām problēmām ir naudas

jautājums. Lai kaut kur aizbrauktu, ir vajadzīgs autobuss, un ne vienmēr skolām un pašvaldībām budžets ļauj aizvest visas klases.

Mācību ekskursijām būtu jābūt ar pievienoto vērtību. Lai tajās redzētais papildinātu to, ko skolēns apgūst mācību procesā, lai varētu paskatīties uz lietām citādi.

– Skolotāji saka, ka dabaszinības mācīt kļūst aizvien grūtāk, bērnu ieinteresētība samazinās.

– Liela mērā tas ir atkarīgs no vecākiem. Vai, atnākot mājās no skolas, bērns sēž pie televizora un datora, vai brīvdienās brauc kaut kur ārpus pilsētas, vai pavada laiku izglītības centros un parkos. Domāju, ka tiem bērniem, kas kaut kur dodas, interese ir pietiekama.

Agrāk par dabu un vidi domājām galvenokārt tādās kategorijās kā, piemēram, dabas aizsardzība. Bet tagad uz to visu ir jāskatās daudz plašāk. Te ir runa par dzīvesveidu, piemēram, zaļo ekonomiku, par to, kā mainīt patērētājsabiedrības paradumus, kā dzīvot, neradot atkritumus. Mums jāmaina domāšana daudz plašākā mērogā.

– Tas viss taču attiecas ne tikai uz dabaszinību stundām?

– Izglītības ministrijas līmenī šobrīd notiek darbs pie visu izglītības standartu pārskatīšanas. Zinot, ka starp tiem cilvēkiem, kas pie tā sāk strādāt, ir arī mūsu organizācijas dibinātāji, viņi, iespējams, mēģinās arī šīs lietas iekļaut izglītības standartos. Vajadzīga ir nevis iekalšana, bet izpratnes veidošana. Domāšana. Zināšanas jau vienmēr kaut kur var atrast, mums taču nav jābūt staigājošām enciklopēdijām.

– Kas biedrībai "Bērnu vides skola" šobrīd ir pats aktuālākais? Kā skolotāji var iesaistīties?

– Arī projektā "Globe" ik pa laikam var pieteikties kāda jauna skola, ja tā vēlas reāli strādāt. Skolas mūsu un partneru mājaslapās var atrast informāciju un pašas meklēt idejas, kā to izmantot. Palaikam, ja ir nepieciešamība, veidojam arī kursus. Skolotājiem pašiem jāmeklē. Ir jāmeģina kaut ko darīt.▶

Laižam dabā!

Piemērīt Joda pēdu

Dodamies uz Embūti, un par to, ka tai tuvojamies, liecina reljefa vide: te kalni, te pauguri, te strauji likumi. Embūte ir kā brīnums, kas liek apstāties.

"Lai izjustu šeit joprojām dzīvās leģendas par kuršu vadona Induļa un vācu komtura meitas Ārijas mīlestību, ko vēlāk Rainis atainojis arī lugā "Indulis un Ārija", lai izjustu citus šeit valdošos mītus, dabas skaistumu un lauku mieru, ir jābrauc pie mums, jāizstaigā dabas taka, viss jāiztausta, jāizsmaržo un jāpiedzīvo. Šeit gaiss veldzē, daba apgāro, šeit var noķert brīvības un miera sajūtu," – tā Embūtes Tūrisma informācijas centra vadītāja Dina Ziemele saka tiem, kas vīpsnā, ka te nav, ko redzēt, džungļi vien. "Tie nav džungļi, tā ir daba, kur katrā satrupējušā kokā kādai vaboliņai mājas," viņa oponentē.

"Mums patīk, ja ekskursijas iepriekš piesaka, tad vienojamies, kas cilvēkus vairāk interesē – literatūra, daba, vēsture vai kas cits –, lai varam sagatavoties tieši viņiem," turpina Dina. Embūte ir ļoti daudz, ko redzēt, un laiks paiet nemanot. Mēs arī braucām, kā paši atzināmies, "tikai uz stundiņu", bet palikām līdz pēcpusdienai. Dina par to smejas. Daba, vēsture, literatūra, kultūrvēsture, tradīcijas un mūsdienas – viss ir Embūtes gidu stāstos, ja vien ir interese sadzirdēt.

"Skolēnus visvairāk interesē teikas," Dina ir ievērojusi. Tas tad arī viņa stāsta un ar teikām izved cauri Embūtes skaistākajām vietām. Ar ekskursantiem dodoties aptuveni piecus kilometrus garajā pastaigā, lai apskatītu kultūrvēsturiskos objektus. Pastaiga sākas Tūrisma informācijas centrā, kur apskatāmi divi Latvijā vienīgie vides reljefa maketi. Dažādās krāsās veidoti papīra sloksņu pinumi iezīmē kalnus, ielejas un ūdeņus, kā arī apskates vietas. Tās

Pirms doties ārā, Dina Ziemele pie Embūtes senlejas maketa ceļotājus iepazīstina ar visiem tajā atzīmētajiem objektiem, lai zinātu, ko dabā meklēt. Te viss redzams vienkopus.

sākas ar agrāko muižu, kuras saimniecības ēkā ierīkots Tūrisma informācijas centrs, un turpat līdzās esošajam vācu bruņinieku pilsdrupām, tālāk esot iespaidīgas luterāņu baznīcas drupas kalna galā, un tad jau nāk Joda dambis, kur var uzskatīt Induļa pilskalnā. Pa ceļam iespējams piestāt vēl daudzās citās vietās, bet tam visam pa vidu – skatīties, izskrieties un fotografēties, fotografēties, fotografēties. Kalna galā uz krāšņās panorāmas fona, pie Induļa un Ārijas ozoliem, baznīcas spokainajās drupās, pie diviem kuršu zobeniem, kas iezīmē Embūtes senlejas vārtus un, protams, piemērojot akmeni iemīto Joda pēdu – tā paša Joda jeb Velna, kuram izbīra no ceļpures zeme, un veidojās Joda

UZZIŅAI

- Embūtes senleja atrodas Vainodes novada Embūtē.
- Ekskursijas pieteikt pa tālruni 26632134.
- Sīkāka informācija novada mājaslapā www.vainode.lv, sadaļā "Tūrisms".

dambis. Tas ir gabaliņš no vienas teikas par Embūti. Lai dzirdētu teikas, ir vērts pašiem aizbraukt ekskursijā uz Embūti gan ar klasi, gan ģimeni vai draugiem. Un palikt arī pa nakti – vai nu Tūrisma informācijas centra mājīgajās istabiņās vai savās teltīs Joda telejā. Dina vēl piemin, ka Embūtes gleznaino vietu dēļ daudzi pāri izvēlas šeit slēgt laulības.

●●● Kristīne Pastore

Skolēnu ekskursijas rudenos un pavasaros ir tik ierasts un reizē atmiņā paliekošs pasākums, ko pieminam vēl gadiem ilgi, kad sen jau esam prom no skolas. Bet aizvien vairāk vecāku vēlas, lai bērni ekskursijās ne tikai izkļaidētos, bet arī kaut ko iemācītos. Dodoties dabā, ir svarīgi ne tikai redzēt skaistas vietas, bet arī iepazīt dabas ritmu.

Burvis uzbūra brīnumus

Gleznainais meža parks "Priediens", kas ir senās Kalētu muižas medību parks, pavasarī atbraucēju sagaida ar baltu vizbuliņu segu, vasarā ar sulīgu zaļumu un koku lapu pavēni, rudenī ar krāsainu lapu paklāju un ziemā ar sniegu, pa kuru kārtīgi izslēpoties. Cēlā dižskābaržu un citu lielu un senu koku aleja, kas atklājusies, kad parks sāks izkopt, aizved gan uz trīs dažādām pastaigu takām, gan, ejot vēl tālāk, uz pļaviņu, kurā ierīkota estrāde un kur, kā saka vietējie iedzīvotāji, vienmēr svinēti Ligo svētki.

Nepilns pussimts kilometru no Liepājas, un dabas baudījums visai dienai. Turklāt tāds, par kuru nekas nav jāmaksā. Jau pats parks sagaida ar skaistiem koka vārtiem – gan tie, gan tālāk dzīvnieku, sēņu un augu takās redzami kokgriezumi ir mākslinieka Ģirta Burvja roku darbs. Tā arī gidi iesāk šo ekskursiju – Burvis mums uzbūris brīnumus! Un tie patiešām ir brīnumi, jo šeit var ieraudzīt, atpazīt, uzminēt un saprast to, ko ikdienā varbūt pat neievēro. Bet te nevar neievērot, jo tas ir tik... liels!

Tikai mazs gabaliņš jāpaiet pa taisno dižkoku aleju, kad jau sākas dzīvnieku taka uz vienu pusi un sēņu taka uz otru pusi. Un tālāk vēl augu taka. Te arī jaunumi – bistamā ērce un citi kodieji. Pārbaudīsim nu, vai visus

UZZIŅAI

- Meža parks "Priediens" atrodas Priekules novada Kalētos.
- Gidu ekskursijām pieteikt pa tālruni 26423893 vai 26197828.
- Sīkāka informācija novada mājaslapā www.priekulesnovads.lv, sadaļā "Tūrisms".

pazīstam. Var, protams, staigāt paši, taču, ja līdzī būs gids, būs arī konkursi, jautājumi, minēšana, smieklī un pārsteigumi. Pat rūdīti mednieki atzinuši, ka uz staba izgrebtās dzīvnieku pēdas izskatās kā īstas. Tad nu skolēniem atliek minēt, kā dzīvnieks kājas liek, ja iznāk šāds soļu raksts.

Kopējais pastaigu – izziņas taktu garums ir ap trīs kilometriem. Bet ne jau nu skolēni ir tie, kas akurāti pa taciņām ies. Tad nu, izcilpojot plašo teritoriju, noietais ceļš sanāks pat trīsreiz garāks. Un pašas beigās liels pārsteigums. Kurš kaut ko tādu ir redzējis – astoņas liepas uz viena stumbra? "Astoņas māsiņas" – tā tās nosauktas.

Kad dabas takas izstaigātas un no enerģiskās skriešanas kājas nogurušas, labi garšo uz uguns-kura ceptās līdzpaņemtās desinās vai gardā zupa, ko, iepriekš piesakot, jau sagatavojuši parka labie rūķi. Bet tad jau atkal spēks kaulos, un, lūdzu, – tepat arī tarzāna pārbaudījumi.

Mākslinieka Ģirta Burvja kokā grieztās mežacūciņas, citi dzīvnieki, putni, augi un sēnes tik harmoniski iekļaujas parka vidē, ka tā vien šķiet – tie tur radušies. Atliek tikai katru no tiem atpazīt.

Kāpēc nedrīkst paglāstīt zirdziņu?

To pat var nosaukt par sava veida fenomenu, bet, ieraugot zirgu, cilvēkam – lielam vai mazam – gribas to paglāstīt pat tad, ja lielais dzīvnieks viņā vieš zināmas bailes. "Pie mums to nevar, un arī izjādi ar savvaļas zirgiem mēs nepiedāvājam," saka Papes Dabas parka pārstāvis Ints Mednis. Viņš vada skolēnu ekskursijas, kurās iepazīstina bērnus un jauniešus ar Latvijas senatni, tiem laikiem, kad cilvēki vēl nenodarbojās ar lauksaimniecību, bet laukus kārtībā uzturēja lielie zālēdāji – savvaļas zirgi un govis, kuru pēcnācēji tagad mīt Papes Dabas parkā.

"Jā, nākas dzirdēt jautājumu, kāpēc nedrīkst paglāstīt zirdziņu vai gotiņu. Lielākajai daļai cilvēku taču tie saistās ar mājdzīvniekiem," piekrist I. Mednis. Tālāk viņš skaidro, ka šie lielie zālēdāji ir tik pašpietiekami, ka paši spēj citu citu gan izkļaidēt, gan samīļot, gan savā

puļkā izdauzīties un izdzīvot bez cilvēka iejaukšanās. "Vispateicīgākā auditorija ir bērni vecumā no 9 līdz 13 gadiem," viņš novērojis. Tas ir vecums, kad bērni vēl nav tik sabojāti ar tehnoloģijām, lai nespētu stundu nodzīvot bez interneta. Un viņiem arī interesē dabas norises. Diemžēl daudz bērnu tagad jau arī pie mums, ne tikai pasaules megapilsētās domā, ka piens rodas lielveikalā," I. Mednis pajoko.

Otrs piedzīvojums, kas skolēnus saista Papes Dabas parkā, ir putnu vērošana. Tur gan jābūt pacietībai – ir jāklusē un jāgaida, kad putns atlidos. I. Mednis saka: "Interesanti ir tad, kad bērns ierauga kādu nepazīstamu putnu. Populārākos un lielākos, tāds kā stārķis, dzērve, ērglis, lielākā daļa bērnu pazīst, bet sīkos gan ne. Un arī putnu dziesmas viņiem ir pārsteigums. Brīvā dabā skatoties dzīvniekus un vērojot putnus, laiks paskrien nemanot, bet tas nekas – parkā ir speciāli iekārtotas vietas, kur uzcept desinās un atpūsties, kur palikt pa nakti, ja telts ir līdzī. Un tad var celties līdz ar rītausmu, lai redzētu un dzirdētu, kā mostas putni. Vai doties izbraukumā ar laivu pa Papes ezeru.

UZZIŅAI

- Papes Dabas parks atrodas Rucavas novada Papē.
- Ekskursijām pieteikties pa tālruni 26167333 vai e-pastā: gidi@pdf.lv.
- Sīkāka informācija atrodama mājaslapā www.pdf-pape.lv.

**PIELIKUMS "ZAĻĀ ISTABA" TAPIS
AR LATVIJAS VIDES AIZSARDZĪBAS FONDA
FINANSIĀLU ATBALSTU.**

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**